

ФІЛОСОФІЯ ВИНИ

УДК 343

Р. В. ВЕРЕША

*кандидат юридичних наук, доцент,
Академія адвокатури України*

Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину всебічно досліджені в юридичній науці. В опублікованих монографіях і статтях розкритий зміст вини, її сутнісні моменти і окремі ознаки. Авторами часто обґрунтовується думка, що сутністю вини є негативне, безвідповідальне ставлення особи до вчинюваної дії або бездіяльності та наслідкам, що настали.

Філософсько-правові аспекти вини досліджували такі вчені, як С. В. Гончаренко, П. С. Дагель, О. М. Костенко, А. Г. Кригер, Б. С. Утевський та інші відомі вчені.

Для визначення сутності вини як соціально-психологічного явища та з'ясування обумовленості різних її аспектів необхідно розглянути механізм виникнення тих соціальних і психологічних складових, які визначають форму вини і її зміст.

Основними соціально-психологічними елементами вини є інтелектуальні та вольові процеси психіки особи, що вчинює суспільно небезпечне діяння. Психіка людини є не що інше, як свідомість, іншими словами: те, що протилежно матерії, а у своїй єдності з нею утворює буття. Протилежність матерії та свідомості має абсолютне значення лише в межах дуже обмеженої сфери: у цьому випадку винятково в межах основного гносеологічного питання про те, що визнати первинним, а що вторинним.

Свідомість не вичерпується матеріальними предметами. Можна сказати, що свідомість – це єдність

Стаття присвячена філософсько-правовим аспектам вини у кримінальному праві. Розглядається поняття провини разом з такими психологічними категоріями, як свідомість, мислення, воля, розум. Проводиться розмежування меж усвідомленою і неусвідомленою діяльності.

Ключові слова: *буття, філософія, вина, свідомість, воля, особа, психічне ставлення, протиправність.*

THE PHILOSOPHY OF GUILTY

Veresha R. V.

Received: 4 Mar 2015.

інтелекту (власне свідомості), волі, емоцій, переживань людини.

Свідомість визначається в науці по-різному. Різні визначення свідомості даються філософами і психологами. Одні автори під свідомістю розуміють копію, образ відображення дійсності, інші – як особливим чином організовану матерію, треті – властивість високоорганізованої матерії.

Свідомість – явище складне й багатоаспектне. Стосовно до різних сфер наукової і практичної діяльності людини вона виступає як функція, результат, як відображення та властивість високоорганізованої матерії. При визначенні поняття свідомості необхідно враховувати як статичні, так і динамічні її властивості. При цьому, психологічний підхід до проблеми свідомості виключає можливість розглядати свідомість лише як певне готове утворення. Свідомість проявляється не лише як результат, але і як процес усвідомлення людиною навколишнього світу і самої себе. Свідомість можна розглядати і як специфічну діяльність у рамках людської діяльності взагалі.

Підкреслюючи, що свідомість є субстрат людини та невіддільна від неї, необхідно мати на увазі, що людина і навколишня дійсність мають розглядатися в їхній взаємодії. Під взаємодією свідомості з об'єктивною реальністю варто розуміти певне співвіднесення суб'єктивного і об'єктивного, суб'єкта і об'єкта, діяльності і природи (предмета). У широкому розумінні співвідноситься із природою людини, як елемент практичної та теоретичної діяльності. Серцевиною цієї складної взаємодії людини з дійсністю є свідомість.

Досягнення філософської та психологічної науки свідчать, що свідомість властива тільки людині і у той же час особистість існує тільки при наявності в неї свідомості. Все більше число вчених

переборює редукціоністський (однобічний) підхід як до природи свідомості, так і до природи самої людини. І якщо виходити із цілісного системного розуміння свідомості як явища, то воно має «потрійну» (біо-психо-соціальну) детермінацію [1, 41]. Тому варто визнати необґрунтованим розгляд деякими криміналістами психологічних процесів і властивостей особистості в однобічному аспекті. Так, Ф. Г. Гілязев ознаки і складові частини психічного розглядає лише як внутрішній продукт особистості, ізольований від соціальних факторів і взагалі від природної дійсності. «Психологічну сторону, – на його думку, – становить внутрішня властивість (мислення, пам'ять, емоції, відчуття, сприйняття, почуття, воля)... Соціальну ж сторону становить все те, що виникло в людині в процесі соціального спілкування» [2, 10]. У таких випадках «однаковою мірою неправомірним є і переоцінка кожної із цих детермінант, і протиставлення їх одна одній» [3, 41].

Не воля, не мислення, не пам'ять не дані людині споконвічно. Є лише внутрішні, що з'явилися в результаті тривалого розвитку органічної матерії, біологічні передумови виникнення названих психічних явищ, які виявилися як такі лише остільки, оскільки мають прояв в рамках соціального процесу життєдіяльності.

Правознавців свідомість цікавить і як певна властивість, і як психологічний процес із певного виду в рамках соціальної діяльності людини, з якого вона може бути визнана осудною і нести кримінальну відповідальність за вчинене суспільно небезпечне діяння. При визначенні вікового критерію осудності законодавець виходить із того, що усвідомити соціальні процеси, загальні закономірності розвитку суспільства можна лише при досить тривалій соціальній практиці, нагромадженні і засвоєнні людиною протягом якогось періоду часу суми знань про об'єктивну реальність.

Немає свідомості без знань. Знання є основою свідомості спосіб, за допомогою якого існує свідомість, і за допомогою якого щось існує для неї, це — знання. Щось виникає для свідомості остільки, оскільки особа знає це щось. Будучи базою, основою свідомості, не кожне конкретне знання проявляється у свідомості. Тільки ті знання, які в цей момент діяльності людини пов'язуються із джерелом порушення, є основою свідомості. Знання самі по собі носять загальнолюдський, інформаційний характер. Специфіка ж зв'язків із джерелами порушень, обумовлена умовами конкретної суспільно-економічної формації, як правило, визначає характер свідомості особи. Свідомість не може бути чим-небудь іншим, ніж усвідомленим буттям.

При розкритті та характеристиці суб'єктивної сторони складу злочину, реалізації мети покарання і проведенні профілактичної роботи, необхідно виходити із загальних положень вчення про свідомість і психологію особистості в цілому. Однак специфіка злочину, як протиправного суспільно небезпечного діяння, особливості державних і суспільних відносин до такого діяння особи визначають і специфіку розгляду свідомості як явища.

Сутність та особливості свідомості, як фактора, що спонукає і регулятора діяльності, полягають у тому, що вона є співвіднесення особи з об'єктивною реальністю в прогресі предметної діяльності людини. Стосовно до конкретного акту поведіння, свідомість являє собою уявне (інтелектуальне) співвіднесення спонукальних факторів з метою дії, самими актами діяльності, їх соціальною і правовою значимістю та тими наслідками, які наступили або могли наступити як результат цієї діяльності. Але співвіднесення особи з об'єктивною реальністю в процесі діяльності є не тільки виділення її з навколишнього середовища, не тільки

відбиття світу в певних уявах, але і відношення особи до дійсності. Це її бажання, переживання та внутрішнє прагнення до чогось. Аспект відносин свідомості розкриває характеристику вольових ознак, вольовий аспект психіки особи.

Психологічні процеси протікають на основі психологічних властивостей особистості, а часом з їх виходять [4, 20]. Ось чому говорять, що свідомість – це і переживання. Свідомість пронизує всю психопомірквану діяльність людини, у тому числі і злочин. Усе, що спонукає людину до діяльності, повинне проходити через її свідомість.

У юридичній літературі стало аксіоматичним, що без усвідомлення вольового акту діяльності немає вини, немає злочину. Більше того, свідомість людини відображає та виражає сутність явища, у тому числі і такого, як вина. Свідомість людини, відображає сутність, субстанцію природи.

Дослідження вини, як і інших явищ, можна вести: а) з позицій діалектико-логічних механізмів становлення і взаємозв'язків понять, застосовуючи логіко-генетичний метод дослідження; б) з позицій структурного підходу, застосовуючи метод системно-структурного аналізу. Найбільш розгорнуте положення про досліджуване явище або поняття можна одержати при застосуванні обох методів дослідження [5, 17]. Логіко-генетичний метод визначення вини (як явища) базується на вченні про свободу волі як необхідній генетичній передумові вини. У свою чергу вина виступає як передумова суб'єктивної підстави кримінальної відповідальності, що знайшло закріплення в ч. 2 ст. 2 КК України, де передбачено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Свобода волі означає в першу чергу усвідомлення навколишньої дійсності. Не в уявній незалежності від законів природи полягає воля, а в пізнанні цих законів і у заснованій на цьому знанні можливості планомірно змушувати закони природи діяти для певних цілей. Це стосується як до законів зовнішньої природи, так законів, що управляють тілесним та духовним буттям самої людини. Свобода волі – означає, таким чином, здатність приймати рішення зі знанням справи.

Отже, свобода волі, вина і кримінальна (юридична) відповідальність мають єдину генетичну основу. Нею є усвідомлене ставлення до вчинюваної дії (бездіяльності). Сутністю ж вини, виходячи із цього взаємозв'язку, варто вважати усвідомлення суспільної небезпеки і протиправності здійснення соціально значимого діяння. Таке тлумачення сутності вини впливає із розуміння кримінальної відповідальності. Без усвідомленого ставлення особи до власних вчинків у навколишньому середовищі, не може бути і відповідальності в її позитивному та негативному (ретроспективному) аспекті. Тому, що свідомість є необхідним атрибутом як відповідального, так і безвідповідального ставлення особи до своїх учинків. Відповідальність єдина. Виділяють тільки різні форми, сторони, аспекти і види відповідальності.

Уявляється, що не можна протиставляти або відривати один від одного позитивний і ретроспективний аспекти відповідальності взагалі і юридичної зокрема. Позитивний і ретроспективний аспекти відповідальності не протистоять один одному. Вони тісно між собою пов'язані і виражають різні сторони того самого поняття. Єдність відповідальності, на нашу думку, забезпечується усвідомленням особою належного та необхідного у рамках соціальної волі. Тому, коли деякі вчені сутність вини вбачають у негативному або безвідповідальному ставленні

особи до соціальних інтересів, це означає, що юридична відповідальність може бути лише тоді, коли в основі її дій було усвідомлене ставлення до соціальних інтересів. А звідси – безвідповідальне ставлення як соціальна сутність вини не означає психологічного вакууму. При безвідповідальному ставленні особи до своїх вчинків не відсутнє усвідомлення їх соціальної та правової значимості. Поняття «безвідповідальне ставлення» характеризує свідоме ігнорування, недотримання, зневагу тими моральними, соціальними, політичними, юридичними та іншими вимогами, які пред'являються до особи всією навколишньою дійсністю.

І чим більше ступінь безвідповідального ставлення особи до свого акту діяльності, тим значніше характер і ступінь його вини. А це означає, що чим більше вина особи при здійсненні злочинного діяння, тим більше повинен бути об'єм кримінальної відповідальності, що, з одного боку, виступає як вид державного впливу на особу за його безвідповідальне поведіння, з іншого боку – як зворотно пропорційна міра позитивної відповідальності. Очевидно, що тільки при такому розумінні, ця міра в порядку «зворотного зв'язку» забезпечує позитивну відповідальність.

Розуміння сутності вини як усвідомлення суспільної небезпеки та протиправності вчинених дій впливає також з вчення про свободу волі. Особу можна визнати винуватою і притягнути до кримінальної відповідальності тільки в тому випадку, якщо вона при здійсненні суспільно небезпечного діяння діяла вільно. Основою вольової дії є те, що людина робить її на основі розуму, усвідомлюючи його фактичну, соціальну та правову характеристику. Із часів Гегеля воля зводиться до пізнання необхідності [6, 336–337]. Пізнання необхідності, розкриття механізму її прояву і є воля. Мірою ж волі суспільства, особистості служить певна та доступна для кожної епохи свідомість необхідності.

Однак воля, у тому числі і свобода волі – це не однолінійний процес реалізації необхідності. Ідея детермінізму, установлюючи необхідність людських учинків не вичерпує ні розуму, ні совісті людини, ні оцінки таких дій.

Бути вільним, з одного боку, означає використання цієї необхідності зі знанням справи у своїх особистих або суспільних інтересах для задоволення відповідних потреб. Воля неможлива поза людиною та суспільством. Вона залежить від людини, від її усвідомленого ставлення до пізнаваних явищ, що в основному формується соціально-економічною й соціально-політичною дійсністю. Свобода особи може бути і є лише частиною волі. Свобода волі означає не тільки усвідомлення необхідності, але і цілком певне ставлення до неї та інших явищ через цю необхідність.

З іншого боку, свобода волі не означає обов'язкове проходження усвідомленої необхідності. Детермінізм не припускає фаталізму. Бути вільним, означає в певній ситуації і свідоме ігнорування пізаної необхідності, оскільки свобода волі проявляється в можливості самому визначити лінію власного поведіння, відкинувши всі рішення, не сумісні з нею. Саме те, що людина робить вільно, тобто усвідомлює характер чиненого діяння, його соціальну та правову значимість і обирає саме такий варіант поведінки, є підставою для визнання, що вона винувата у здійсненні злочину, за який можна бути притягнутою до кримінальної відповідальності. І як правильно підкреслюється в спеціальній літературі, свобода волі є необхідною умовою виникнення юридичної відповідальності.

У кримінально-правовій літературі висловлюється думка, що злочинець не вільний, не має свободу волі, тому що йому невідомий вищий характер пізнання [7, 464]. Ця позиція впливає із філософії Гегеля, який вважав, що в людини воля буває трьох видів: а) природна

(безпосередня); б) сваволі та в) розумна. Злочинець – носій двох перших видів волі. І покарання служить тому, щоб у нього з'явився третій вид волі [8, 332–334]. Людина тільки в тому випадку несе повну відповідальність за свої вчинки, якщо вона зробила їх, маючи повну свободу волі. Під повною свободою волі, мабуть, розуміється прояв у своїй єдності як абсолютної, так і відносної сторін волі. Повна свобода волі у своєму абсолютному аспекті має на увазі той спектр процесу пізнання, що приніс відомості про те або інше явище, розкрив перед людиною прояв якоїсь необхідності і на цій основі надав їй свободу вибору власного варіанту поведінки. Відносний аспект волі полягає в тому, що людина завжди має не абсолютно точну інформацію, не абсолютно точне уявлення про ту або іншу необхідність. Відносний аспект свободи волі поширимо не стільки на варіантність учинків, скільки на багатоглибкість процесу пізнання.

Свобода вибору варіанту поведінки, розкриває характер повної свободи волі особи відносно не стільки процесу пізнання необхідності, скільки якості можливих учинків у рамках пізаного нею. Свобода вибору як реальна можливість різних дій виступає у вигляді свободи волі. Це означає, що особа, яка скоїла злочин, усвідомлює фактичні та соціальні властивості прояву необхідності, але надходить у діаметрально протилежному напрямку, що і служить підставою для визнання її винуватою і притягнення до кримінальної відповідальності за вчинене. Такий підхід до прояву свободи, очевидно, виключає надмірно однозначне її розуміння, коли зміст волі зводиться лише до того, що зовнішня необхідність стає внутрішнім переконанням. Якщо і можна говорити про волю, як процес ототожнення необхідності з переконанням, то лише в самому загальному вигляді.

Діалектика взаємозв'язку таких понять, як «свобода», «воля», «вина»,

«кримінальна відповідальність» полягає в тому, що при вчиненні злочину винуватою може бути тільки особа, що володіє свободою волі, а кримінальній відповідальності підлягає лише особа винувата, тобто особа, що усвідомлено ставилася до суспільно небезпечного діяння.

Отже, логіко-генетичний підхід до розкриття поняття сутності вини як усвідомлення суспільної небезпеки та протиправності вчинених дій дозволяє простежити зв'язок між свободою волі, виною та відповідальністю особи при вчиненні злочину. Крім того, даний метод підкреслює основу цих понять, те загальне, що властиво їм і що, будучи основою одного явища, з'являється необхідною умовою або стороною для виникнення іншого явища. Цією основою є свідомість, завдяки якій особа в конкретній ситуації розуміє не тільки фактичну, але і соціальну, правову значимість свого діяння, виражає своє ставлення до нього. Інакше кажучи, ні воля, ні вина, ні відповідальність особи без її свідомості існувати не можуть.

Якщо розглядати сутність вини як усвідомлення особою суспільної небезпеки та протиправності вчинених дій з позицій структурного підходу, ми, насамперед, маємо визначити загальні, вихідні методологічні положення. Оскільки, вирішення приватних питань, без попереднього вирішення загальних є неможливим.

Діалектичне розуміння сутності, визначення характеру її зв'язків і відносин з такими поняттями, як «явище», «зміст» та «форма» дає філософія. Сутність виражає необхідні, стійкі, закономірні внутрішні зв'язки предмета. Сутність – це внутрішній зміст предмета, що виражається в єдності всіх різноманітних і суперечливих форм його буття.

Сутність речі складається з власних, внутрішніх її властивостей. На відміну від змісту явища, що поряд із загальним

містить у собі положення, що постійно змінюються, сутність являє собою стійке, що залишається в явищі. Сутність, є необхідним у речі, зміст – єдність необхідного та випадкового. Відзначимо, однак, що сутність того або іншого предмета неможливо визначити поза змістом цього предмета. Сутність не існує у вигляді самостійного буття, що перебуває «поза» або «за» явищами. Сутність, не інша визначеність буття, а визначеність того ж самого явища у світлі іншого явища.

Сутність явища з'являється перед нами в результаті аналізу та синтезу властивостей і ознак групи, класу явищ. У той же час сутність властива не тільки певному класу явищ, але і кожному явищу – предмету цього класу. У декількох предметів є одна загальна сутність, якщо вони належать до того самого класу.

Форми вини являють собою явища загального класу, що ми іменуємо виною. Значить у різних форм і видів вини має бути загальна сутність, що і визначає це явище як таке. Природного дуалізму *сутності* не буває. Знайти сутність класу, значить знайти те, що властиво предметам класу і тільки їм. Такий підхід до розуміння сутності не виключає особливостей і специфіки кожного предмета класу. Більше того, у рамках предмета класу сутність, її глибина можуть бути різними. Думка людини нескінченно заглиблюється від явища до сутності, від сутності першого, так сказати, порядку, до сутності другого порядку і так далі.

При аналізі визначень форм вини, що наводяться у ст.ст. 24 та 25 КК України, не можна виявити загальної ознаки, яка властива всім формам вини. При характеристиці умислу законодавець у якості його ознак указує на усвідомлення особою суспільної небезпеки вчинюваної нею дії або бездіяльності, а також підкреслює усвідомлене відношення до наслідків. При характеристиці самовпевненості законодавець

не розкриває ознаки інтелектуального моменту. Що ж стосується психічного ставлення особи до вчинюваної дії або бездіяльності та можливим наслідкам при злочинній недбалості, то його, виходячи із законодавчого визначення недбалості, взагалі оцінити та визначити неможливо. У зв'язку із цим є неточним твердження про те, що законодавець конструює форми вини, ґрунтуючись на певному психічному ставленні особи одночасно як до дії (бездіяльності), так і до наслідків.

Розкриття психологічного змісту ставлення особи як до вчинюваної дії, так і до наслідків, що настали, особливо при злочинній недбалості, має не тільки теоретичне, але й велике практичне значення, оскільки дозволяє відмежувати винувате діяння від випадку.

Позиція законодавця, на наш погляд, впливає на тлумачення сутності вини в цілому, а також на зміст форм і видів вини. Що стосується розкриття сутності вини, криміналісти або обходять це питання, або зводять її до характеристики змісту форм і видів. Схожа позиція знайшла відображення на законодавчому рівні, коли законодавець у ст. 23 КК України дав визначення поняття вини.

При визначенні сутності вини і її форм, розкриваються ознаки, які передбачені у ст.ст. 24, 25 КК України. На нашу думку, сутність вини потрібно розкривати виходячи також з інших загальних положень та інститутів кримінального права. Такий підхід у рамках співвідношення понять «сутність» та «зміст» явищ показує, що сутність вини, як усвідомлення суспільної небезпеки та протиправності вчинюваного діяння, властива вині в цілому та окремим її формам.

Питання про сутність вини має особливу значимість при розкритті злочинної недбалості. Більшість учених сутність злочинної недбалості вбачають у тому,

що особа, вчиняючи злочин, повинна була чи могла передбачати настання суспільно небезпечних наслідків, хоча не усвідомлювала суспільної небезпеки і протиправності своєї дії або бездіяльності. При цьому відзначається, що особа усвідомлювала фактичну сторону діяння і що внаслідок цього вона мала, але не реалізувала можливість усвідомити його соціальну сторону. І оскільки особа, маючи цю можливість, не виявила «належної» ретельності, уваги, витримки та інших позитивних якостей, вона має притягатись до кримінальної відповідальності. Однак виходить, що особі інкримінується дія та її наслідки, а в дійсності в неї щодо соціальної та правової значимості вчинюваного є психічний вакуум (посилання на те, що не усвідомлення і не передбачення не є психічним вакуумом, непереконливі). При такому трактуванні вини визнати винуватою можна будь-яку особу. Тому що завжди можна сказати, що особа повинна була і могла передбачати, оскільки наділена розумом, волею, тобто в неї була можливість усвідомлювати та передбачати.

Очевидно, таке розуміння сутності вини при недбалості не відповідає сьогоденному вченню про психіку людини. Не психічний вакуум стосовно соціальної та правової значимості вчинюваного є в особи при злочинній недбалості, а цілком певне психічно змістовне ставлення. Це підтверджується рядом обставин. По-перше, коли говорять про осудність, тобто про те, що особа може відповідати за свої дії і керувати ними, то мають на увазі осудність щодо конкретного акту діяльності. По-друге, якщо був відсутній контроль із боку інтелектуальних і вольових моментів психіки особи відносно вчинюваного акту діяльності, то було б некоректним покладати на цю особу юридичну відповідальність. По-третє, у авторів, що заперечують наявність усвідомлення суспільної небезпеки та протиправності при недбалості, зміст і сутність

вини зводяться до нереалізованої з боку особи можливості передбачення. Це положення суперечить логіці речей. Вина – це дійсне психічне ставлення до вчинюваного і його наслідків, а не ставлення у вигляді можливості. При цьому викликає інтерес психічне ставлення особи в момент здійснення дії або бездіяльності, а не можливість цього ставлення. Можливість – ще не дійсність. Хоча можливість є складова частина дійсності, але не вичерпує і не заміняє останню. Нереалізована можливість не може розкрити психічного, соціального (хоча і негативного) ставлення винуватого до вчинюваної дії або бездіяльності, тому що як такого ставлення в цьому випадку не існує.

Зміст вини полягає не в можливості усвідомити суспільно небезпечний і протиправний характер своїх дій, а в дійсному усвідомленні особою суспільної небезпеки

та протиправності вчинюваної дії або бездіяльності. Тому, що можливість лише остільки є елементом змісту чого-небудь, оскільки у дійсності як би закладена в різній формі та у різному виді. І змістом чогось вона може стати лише тоді, коли «виявиться», «спрацює» дійсність, як передумова реалізації можливості. Отже, ми говоримо, що «повинен був» і «міг» передбачати тому, що має місце усвідомлення особою протиправності та суспільної небезпеки своїх дій. Саме тому, можливість може бути лише передумовою, але не підставою кримінального зобов'язання. По-четверте, усвідомлення соціальної та правової значимості вчинюваного діяння є та ознака, що має бути покладена в основу відмежування злочину від інших вольових дій. Тому, що саме вона є тією ознакою, що виражає суб'єктивний аспект сутності злочинного діяння.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Тугаринов В. П.* Философия сознания / В. П. Тугаринов. – М. : Мысль, 1971. – 199 с.
2. *Гилязов Ф. Г.* Социально-психологическое, уголовно правовые и криминологические аспекты вины / Ф. Г. Гилязов. – Уфа : Изд-во Башкирского ун-та, 1978. – 86 с.
3. *Квашис В. Е.* Теоретические основы профилактики неосторожных пре ступлений / В. Е. Квашис. – М. : РИО Акад. МВД СССР, 1977. – 84 с.
4. *Левитов Н. Д.* О психических состояниях человека / Н. Д. Левитов. – М. : Просвещение, 1964. – 344 с.
5. *Тарасов К. Е.* Социальная детерминированность биологии человека / К. Е. Тарасов, Е. К. Черненко. – М. : Мысль, 1979. – 366.
6. *Гегель* Наука логики. Энциклопедия философских наук : Т. 1. / Гегель. – М. : Мысль, 1975. – 452 с.
7. *Керимов Д. А.* Философские проблемы права / Д. А. Керимов. – М. : Мысль, 1972. – 472 с.
8. *Гегель* Философия духа. Энциклопедия философских наук : Т. 3 / Гегель. – М. : Мысль, 1977. – 471 с.

Стаття надійшла до редакції: 08.03.2015.

Рекомендовано кафедрою кримінального та адміністративного права

THE PHILOSOPHY OF GUILTY

Veresha R. V.

Abstract: This article defines the understanding of the nature of guilt as public awareness of the dangers and the illegality of the acts committed, which also follows from the doctrine of free will. A person can be found guilty and prosecuted only if it is in the Commission of socially dangerous acts acted freely. The basis of volitional action is that people do it on the basis of reason, be conscious of the actual, social and legal characteristics. Since Hegel, the will is reduced to the knowledge necessary. The knowledge necessary, disclosure of the mechanism of its existence and have the will. The degree of freedom society, identity is defined and available for each epoch of the consciousness of necessity. However, the will, including the freedom of will is not a unilinear process of implementation needed. The idea of determinism, establishing the necessity of human actions does not exhaust no reason, no conscience, no assessment of such actions. To be free, on the one hand, this means using the necessity with skill in their personal or the public interest to meet those needs. Will is impossible outside of man and society. It depends on the person, from his conscious relationship to known phenomena, is mainly based on socio-economic and socio-political reality. The freedom of the individual may be and is the only part of freedom. Free will means not only awareness of the need, but also definite attitude to it and other things through that need. On the other hand, freedom of will does not imply the compulsory conscious necessity. Determinism does not imply fatalism. To be free, so in a certain situation and a conscious disregard of known necessary, because free will is the possibility to determine a line of their own behavior, rejecting all the decisions associated with it. Exactly what makes people free, that is aware of the nature of the committed acts, its social and legal significance and chooses this behavior is the basis for the recognition that she is guilty of a crime for which you can be prosecuted. And as rightly emphasized in the literature, free will is a necessary condition for the occurrence of legal liability. In the criminal justice literature suggests that the offender is not free, has no free will, because he do not know the ultimate nature of cognition. This position derives from the philosophy of Hegel, who believed that the human will is of three types: a) natural (direct); b) arbitrary and reasonable. The culprit is the carrier of the first two kinds of freedom. And punishment is the fact that he had the third type of freedom. Man only if bears full responsibility for his actions, if he committed them, having complete free will. Under full freedom of will, apparently, refers to the manifestation in the unity of both absolute and relative will of the parties. Complete freedom of will in its absolute aspect is referring to the spectrum of cognitive process that brought information about a particular phenomenon, revealed to man the manifestation of something necessary, and on this basis gave her the freedom to choose their own modes of conduct. The relative aspect of freedom is that man has not always absolutely accurate information, not a totally accurate representation of one or another reason. The relative aspect of freedom will spread not so much on the variability of actions, but rather on the complexity of the learning process.

Keywords: genesis, philosophy, guilt, conscience, will, personality, mental attitude, wrongfulness.

ФИЛОСОФИЯ ВИНЫ

Вереша Р. В.

Резюме: Статья посвящена философско-правовым аспектам вины в уголовном праве. Рассматривается понятие вины вместе с такими психологическими категориями, как сознание, мышление, воля, разум. Проводится разграничение пределов осознанной и неосознанной деятельности.

Ключевые слова: бытие, философия, вина, сознание, воля, личность, психическое отношение, противоправность.